

O altă cronică rimată inspirată de revoluția franceză, într-un Miscellaneu din colecția bibliotecii Muzeului Brukenthal

OLGA ȘERBĂNESCU

Biblioteca Muzeului Brukenthal, Sibiu

Bravura grănicerilor români dovedită pe toate fronturile de luptă la care au fost prezenți, pune în mod firesc întrebarea: oare de ce grănicerii transilvăneni și-au sacrificat viața pentru o cauză care nu era a lor, manifestându-și chiar de multe ori aversiunea față de regimul austriac. Răspunsul la această întrebare poate fi găsit în vitejia dintotdeauna a poporului român și în simțul onoarei care-i caracterizase și pe grănicerii români, precum și în deviza Regimentului II de graniță Năsăud: „*Virtus romana rediviva.*”

Considerăm că omul de rând, grănicerul de la fruntarele țării, care în timp de pace își vede de familie, de gospodărie, dar la nevoie pune mâna pe armă, nu a fost dornic să săvârșească acte de bravură, să aducă dovezi de vitejie, iar dacă totuși le-a făcut – și le-a făcut! – a acționat condus de sentimentul cinstei și al datoriei: Țara are nevoie de mine, să o servesc cât mai bine!

Acest sentiment al datoriei împlinite, chiar dacă omul nu este perfect convins de rosturile faptelor săvârșite, reiese din poezia anonimă, adevărată cronică de război, compusă în vârtoarea luptelor de pe Rin, purtate între trupele franceze și cele austriece, lupte la care au fost angajate și efective ale Regimentului II de graniță. Poezia a fost compusă probabil în momentele de răgaz dintre lupte, la focul de tabără și apoi a circulat fiind copiată de soldați, ajungând pe această cale câteva exemplare și în țară. Biblioteca Muzeului Brukenthal deține o copie aproape identică cu cea de la Muzeul Județean din Târgu-Mureș, alte exemplare nu sunt cunoscute până astăzi.

Poezia este concepută ca o scrisoare trimisă celor dragi de acasă:

*„Frați mei cei pre iubii,
Pentru cine vă trudiți?
Ci și ia eu vă zic, că până trăiți
Totu de rău să vă păziți.
De ce rău n-amu scăpatu noi,*

*Ci amu trasu atăția nevoi,
Spune-v-așu nevoile,
Nu-m veți crede vorbele,
Dare tot și eu vi l-oi spune,
Dară voi vă-ți păzi ma(i) bine.”*

Autorul versurilor, fără îndoială participant la campania din anul 1793 de pe Rin, nu este de acord cu cele întâmplare, le acuză ca izvorul tuturor nenorocirilor:

„Că noi de cându am plecatu
Multu năcazu ne-au mâmncatu

Că ne-au purtatu în susu în jos,
N-am avut nici un folos.”

Coaliția europeană formată cu scopul de a înfrânge revoluția din Franța este prezentată în următorul fel:

„Că câți crai întru această lume,
Toți se strânsară împreună
Și veniră mânioși

Toți asupra pre franțoți.
Să-i bată, să-i prăpădească
Și pe toți să-i pustiască.”

Evenimentele, bătăliile, locurile unde s-au desfășurat luptele sunt prezentate cu exactitatea și acuratețea unui cronicar scrupulos: sunt descrise luptele care s-au dat în zilele de 11-12-13-14 septembrie 1793, în valea Budenthalului, cele din 13 octombrie ale aceluiași an, pe când s-a ocupat faimoasa linie strategică de la Weissenburg, și luptele care s-au dat în împrejurimile Strassburgului, și apoi retragerea:

„Frunză verde de alimanu
Cându mergemu la Botântalu

Era șanțuri mari săpate
Și de frânci înconjurate
Tâlhărește șe-om luoatu
Că de noapte ne-amu sculatu
Adevăratu s-au speriatu
Foarte rău s-au împrăștiatu.
[...] Frunză verde de răchită
Inima me multu topită.
Și poruncă ce au venit
Voi cătane auziți
Dimineța vă treziți
Și pe fanțuți vă porniți.
Dimineța ne-amu sculatu

Fără veste i-amu lovit

Și toate șanțurile amu luoatu,
Dară foarte mulți voinici au
picatu.

La Voiseburcu când amu sositu
Înlontru nu ni-au lăsatu
Că porțile era închise
Și cu șanțuri mari cuprinse,
Și nemții nu cuteza
Cătră porți a se aduna.
Dară cei mari ce socotiră,
Rumanii să-i trimitemu
Tocma în poartă să-i vedemu
Că ei tocma de o peri
Mare pagubă n-a fi.
[...] Frunză verde și de nuc
De aci iară mersemu spre
Strassburcu.”

Retragerea de pe Rin, este astfel prezentată:

„Frunză verde de afinicii
Vezi frâncii încă sânt voinici
Că cu toții se sculară
De la micu până la mare
Și lucrul nostru dintr-o vară
Ei făcură socoteală
Și în cinci zile ni-luară

Și peste Raina ne alungară.
O, tu Raină, bună a-i fost
niamțului

De-a scăpat franțuzului
De a stat.
Dacă Raina o am trecut
La forpost iară ne-au pus
Puțină vreme amu șezut
Noapte poruncă au venit
Doamne, amaru cea ne-mu mai

fugit

Zioa toată nemâncându
Noapte întreagă nedormindu.”

Încheierea este la fel de tristă și pesimistă:

„O amaru necazu nostru
Ce necazu fără folosu
Nicia-un bine n-a mai scosu

Ce totu necazu cum au mai fost
Fără număr plenuind păcatele
Ce amu făcut cu faptele.”

Miscelaneu manuscris, mai cuprinde pe lângă *Cronica de luptă de pe Rin*, 15 texte religioase, și un *Trepetnic*, sau „*Semnele care sunt la trupul omului*.”

Manuscrisul a aparținut după cum ne spun însemnările, lui Demian Pupăză din Telciu, în familia sa îl mai găsim pe la anul 1853, făcând o însemnare în limba germană, Basilius Pupeze, și Irina lui Basiliu. Demian își va asuma responsabilitatea și pentru copierea a două din textele cuprinse în cartea manuscrisă. Satul Telciu de unde se trage proprietarul cărții este o localitate în zona Năsăudului, ce a făcut parte din teritoriul Regimentului II de graniță Năsăud. Se poate prea bine ca acest Demian Pupăză să fi fost soldat în regiment, împreună cu care a cutreierat Europa și a ajuns să participe și la luptele de pe Rin. Să fie el autorul versurilor cronicii, este prea puțin probabil, mai de crezut este că le-a copiat de la altcineva, oricum, meritul este la fel de mare. Pe una din filele manuscrisului, aflăm ca cui a fost varianta Cronicii, pe care el a avut-o de model: „Și iată de la cine o am scris, de la George Veștemanu din Veștemu, eu Demian Pupăză din Telciu.”

Cartea manuscrisă a lui Demian Pupăză din Telciu, textele adunate în ea, ne dau imaginea unei vieți mai zbuțumate, cu foarte multe greutăți și necazuri, dar în care se găsește răgaz și pentru frumos – cuvântul scris într-o carte.

Astăzi se păstrează în colecțiile Bibliotecii Muzeului Brukenthal din Sibiu, cota C.V.R Ms. 8, achiziționat în 1967 din anticariat.

Cronică de luptă de pe Rin, 1793-1794

f.16v „Frații mei cei pre iubiți
 Pentru cine vă trudiți
 Ci și ia eu vă zic, că până trăiți
 Totu de rău să vă păziți,
 De ce rău n-amu scăpatu noi
 Ci amu trasu atâtea nevoi
 Spune-v-așu nevoile
 Nu-m veți crede vorbele
 Dar e(u) tot(u)și eu vi l-oi spune
 Dară voi vă-ți păzi mai bine.
f.17 Că noi de cându amu plecatu
 Multu necazu ne-au mai mâncatu
 Că ne-au purtatu în susu în jos
 N-am avut nice-un folos.
 O, amaru năcazu nostru
 Noapte între(a)gă nedurmindu
 Zioa toată nemâncându
 Cu vrăjmași totu oștiindu
 Pentru lume pentru toată
 Pentru ale noaste păcate
f.17v Dacă ar da Dumnezeu o pace
 Că cu frâncii n-amu ce face
 Că câți crai într-această lume
 Toți să strânsără împreună
 Și veniră mănioși
 Toți asupra spre franțogi
 Să-i bată, să-i prăpădească
 Și pre toți să-i pustiască
 Și câtu fu vara de mare
 Ne băturăm multu și tare
f.18 Și am luat puțină țară
 Ei cu toții să sculară
 De la micu până la mare.
 Frunză verde de alimanu
 Cându mergemu la Botântalu
 Era șanțuri mari săpate
 Ce cătane și armași
 Pare că sânteți burcași.

Și de frânci încunjurate
 Tălharește le-(a)m luoatu
 Că de noapte ne-amu sculatu
 Adevăratu s-au spăriatu
 Foarte rău s-au împrăștiatu
 Iară a doaoa zi ei dacă au văzutu
f.18v Precum noi i-amu celuitu
 Ci cu toții sfătuiră
 Și asupra noastă veniră
 Prin pădure ne-amu lovitu
 Nu știutu ce au mai gânditu
 Că s-au întorsu și au fugitu
 A tria zi ne lăsară
 Și mai mulți să adunară
 A patra zi iară veniră
 Doamne, amar ce ne băturăm tare
 Cu cărdăci,
f.19 Că da de n-ave unde scăpa
 Noi care putem, fugemu
 Care nu putem, ședeamu
 Frâncii vine și ai prinde
 Și din gură așa mă grăia:
 -Voi, cătane împărătești,
 Stați în locu și nu fugiți
 Că voi sînteți cei periți
 Și ne spuneți cu dreptate
 Pentru ce veniți de noapte
 De ne loviți tălhărește
 Tălharește-te nu pe zio viteje(ș)te.
 Voi, cătane împărătești,
f.19v Cum vi-i cătania dragă
 Și câtu vi-i pita de neagră
 Hainele vi-i s-au stricatu
 Nu știu ce feliu de împăratu
 Nădragii rupți peste totu
 Căpenege nu-s delocu
f.21v Frunză verde și de nuc
 De-aici iară măsăm spre Ștrașbuc

Pentru cine vă săliți
Și ce aste nu dubundiți.
Frunză verde de smochin
f.20 Voinicu din țară străinu
Frunză verde de răchită
Inima me multu topită

Și porunca ce au venitu
Voi cătane auziți
Demineață vă treziți
Și pre franțuți vă porniți.
Dimineață ni-amu sculatu
Fără veste i-amu lovitu
Și toate șanțurile amu luoatu
Dar foarte mulți voinici au picatu
La Vaisenburcu cându am sositu
f.20vÎn lontru nu ne-au lăsatu
Că porțile era închise
Și cu șanțuri mari cuprinse.
Și nemții nu cuteza
Cătă porți a se aduna
Dară cei mai mari ce socotiră
Rumăni să-i trimitemu
Tocma în poartă să-i vedemu
Că ei tocma de oru și peri
Mare pagubă n-a fi.
Tocma în poartă ne-au trimesu
f.21 Cu unu tunu gata de aprinsu
La poartă cându amu sositu
Apa o au fostu slobozitu
Podu l-au fostu străcatu
Poarta cu lanțuri a fostu legată
Podu în locu l-am tocmitu
Tunu în poartă am slobozitu
Și de locu o au stricatu
Și în cetate ne-amu băgatu
Și rău foarte o amu prădatu.
f.24 Noapte întregă nedurmindu.
O, amaru năcazu no(s)tru
Pentru lume, pentru toată,
Pentru ale no(as)tre păcate.

Ștrașburcul, cetate mare,
Precumu și Beciu de mare
Nemții mere trâmbiținu și încă
Mergându ca să ne prepădimu țara.
Zice: -Unde mereți și ce faceți
f.22Că iară poate doară să vă
întoarceți
De aci în gându nu le mai vine
Ci tot înainte merge.
Frunză verde bosuiocu
Frâncii stătură pe locu
Și dinu gură așa-m grăe:
-Ho, neamțule! Ce mai vrei
f.22v Au Strasburcu să ni-lu iai
Ștrasburcu nu li-i lua
O, ce gândești dumeata
Și ce ai luoatu vei scăpa.
Ho, neamțule, ce gândești
Norodule gândești că mi tot alunga
Și scauonu li-i lua
Frunză verde de afiniciu
Vezi frâncii încă si(n)t voinici
f.23 Cică cu toți să sculară
De la micu până la mare
Și lucru nostru dintr-o vară
Ei făcură o socotială
Și în cinci zile ni-i luoare
Și peste Raina ne alungară.
O, tu Raină, buna-i fost neamțului
De-a scăpat franțuzului
f.23v De a stat.
Dacă Raina o am trecut
La Forpost iară ne-au pus
Puțină vreme amu șăzut
Noapte poruncă au venit
Doamne, amaru ce ne mai fugit
Zioa toată nemâncând
f.24v O, amaru năcazu nostru,
Ce năcazu fără folosu
Nicia-un bine n-am mai scosu
Ce totu năcazu cumu au mai fost

Unde voinicu singe își varsă
Pentru pere(n)ții de acasă

Fără numai pleninu păcatele,
Ce amu făcut cu faptele.”

**Another Rhymed Chronicle Inspired by the French Revolution,
Published in a Miscellanea from Bruchenthal Museum' Library**

Abstract

The chronicle was written during the battles from Rhine, in the summer 1793 and later in 1794; it was copied by many soldiers and, in this way, some of the copies arrived in Romanian Countries. This variant is pretty much alike *Cronica versificată de pe Rin*. They both describe the battles that took place in those years, the fights between the French army and the European coalition.

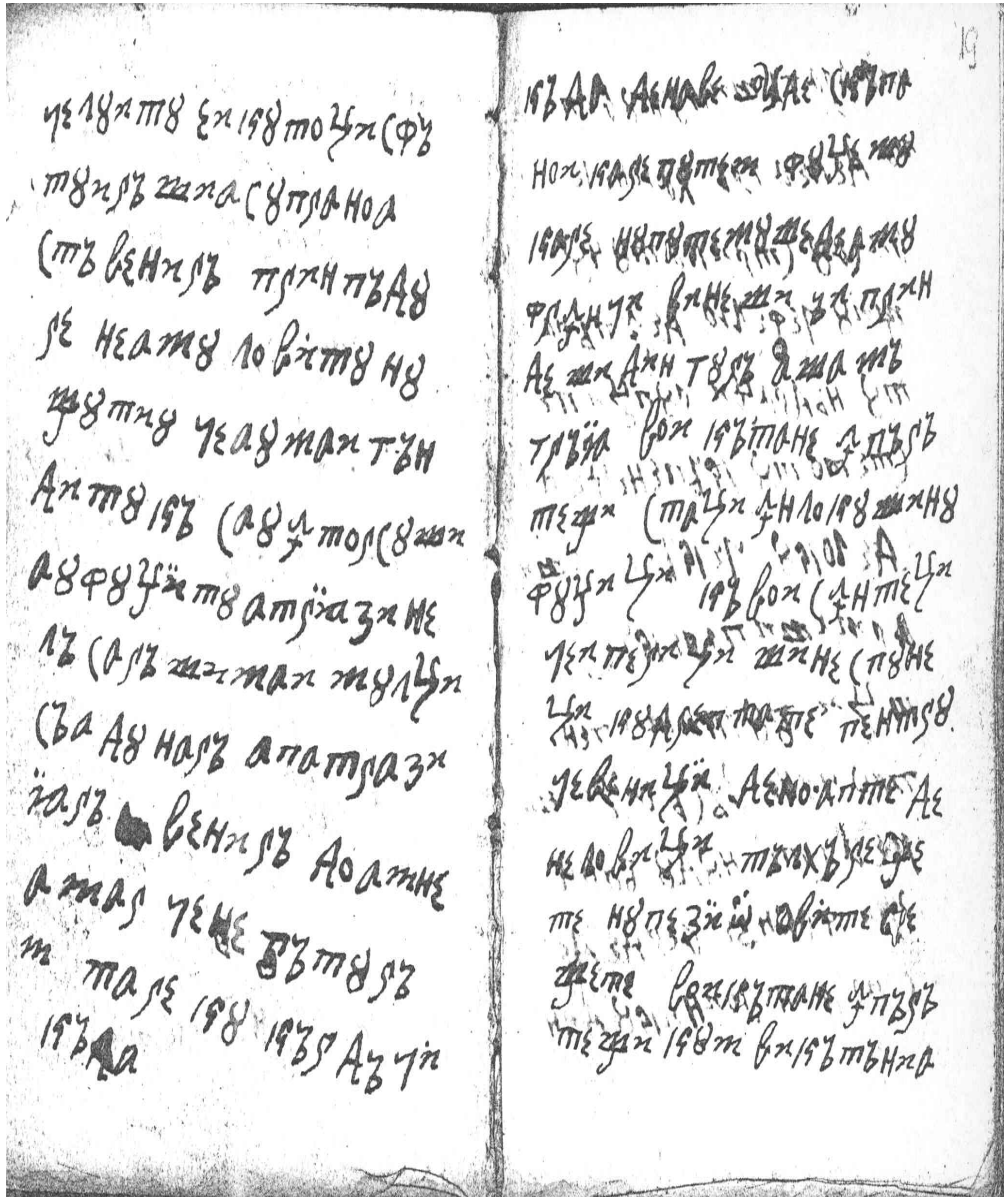
According to the notes from the manuscript' s pages, it was Demian Pupăză' s property, from Telciu. He confesses – on one page – that he had copied it from George Veștemanu from Veștemu.

We may see the manuscript today at Bruchenthal Museum Library.

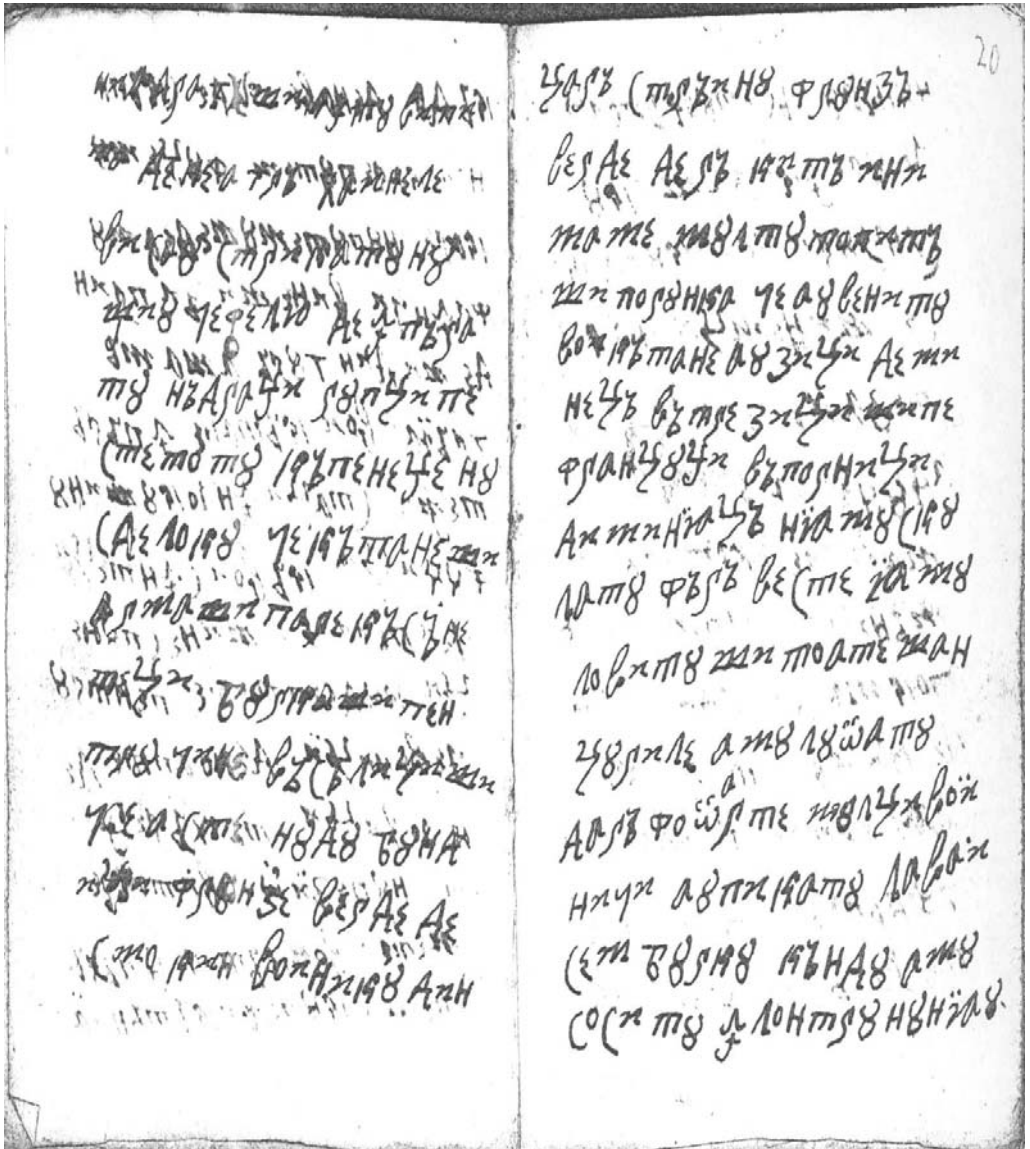

Cronică de luptă de pe Rin

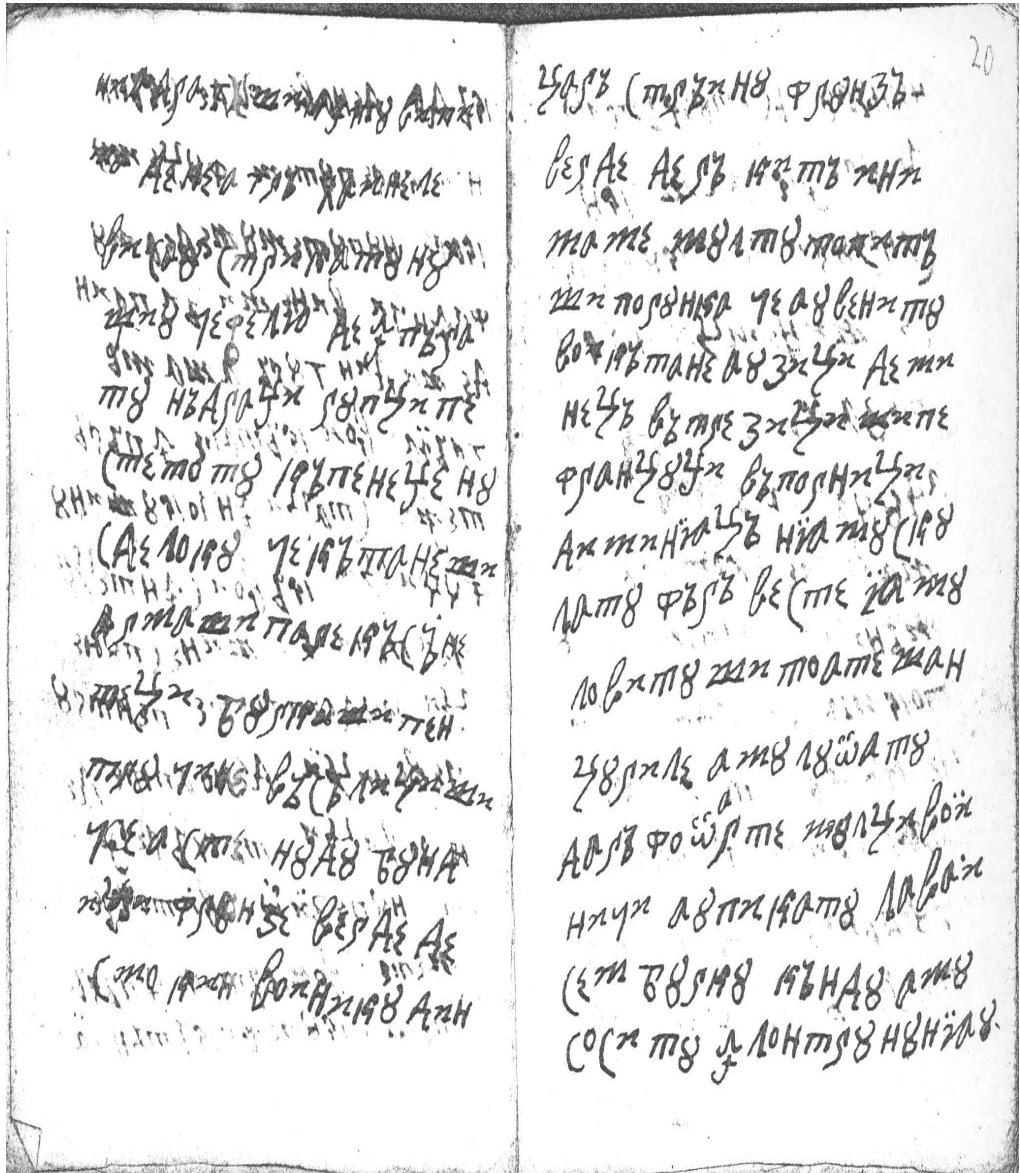
Paginile 1-2

Cronică de luptă de pe Rin
Paginile 3-4

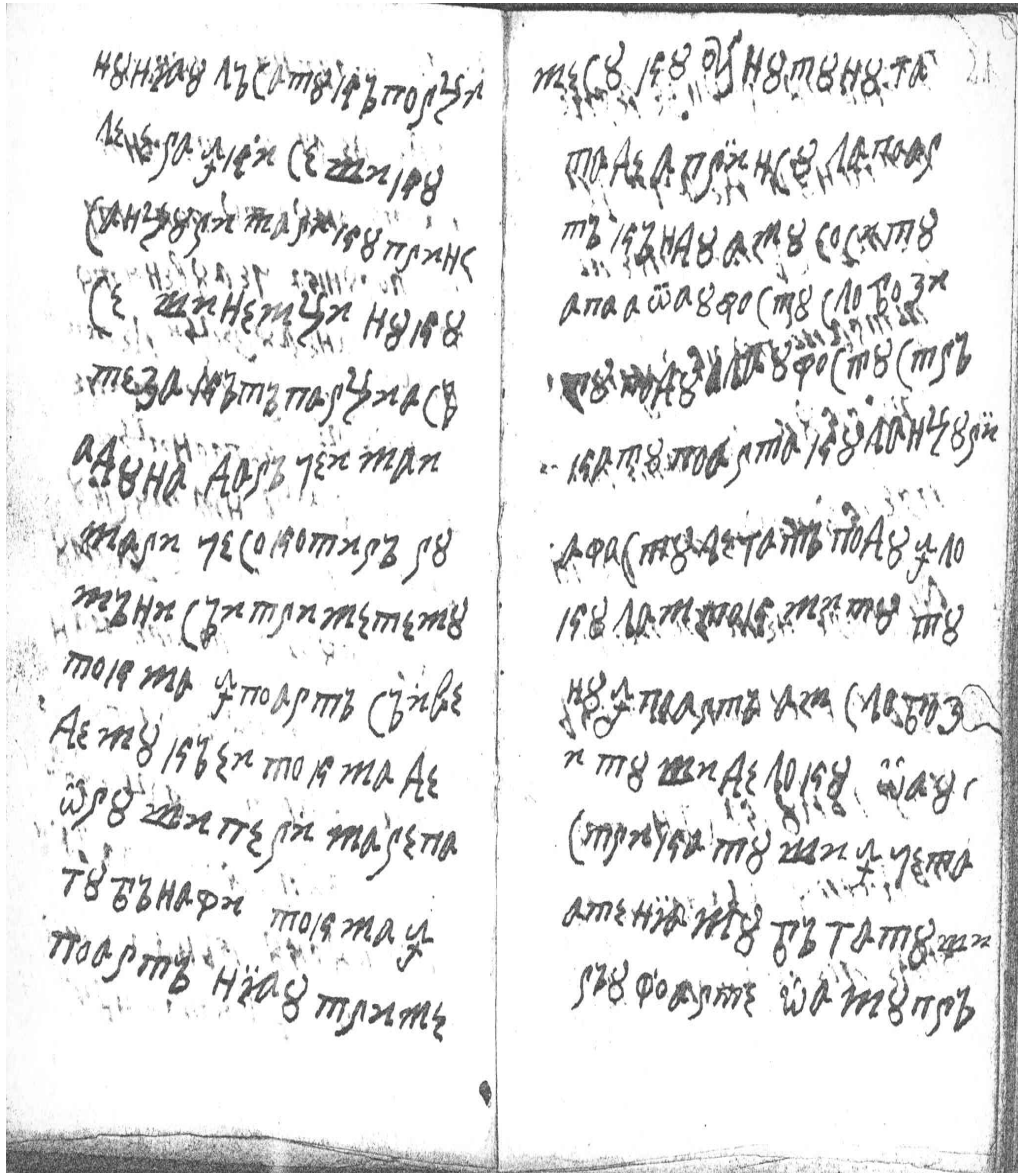

Cronică de luptă de pe Rin
Paginile 5-6

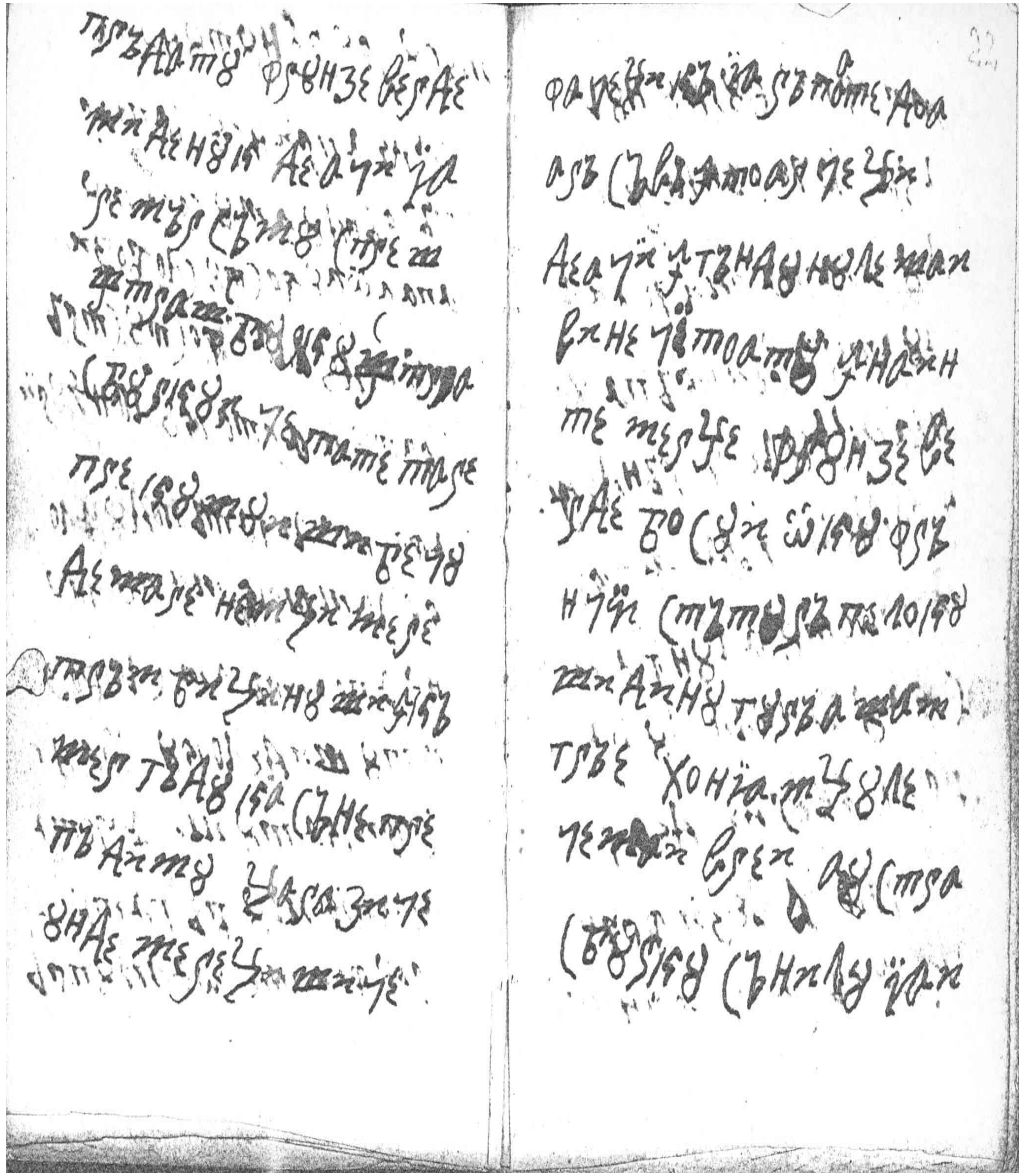

Cronică de luptă de pe Rin

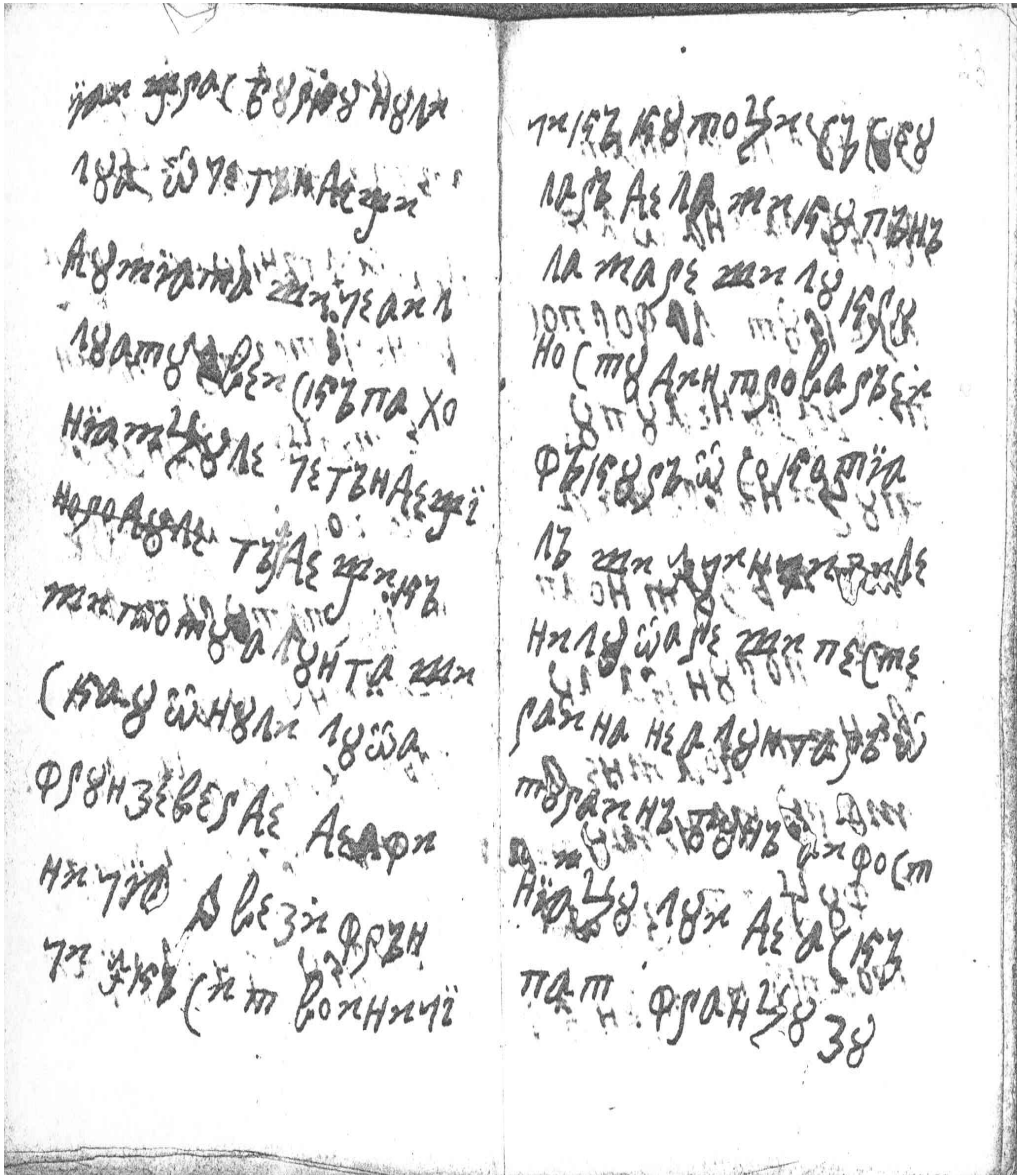
Paginile 7-8

Cronică de luptă de pe Rin
Paginile 9-10

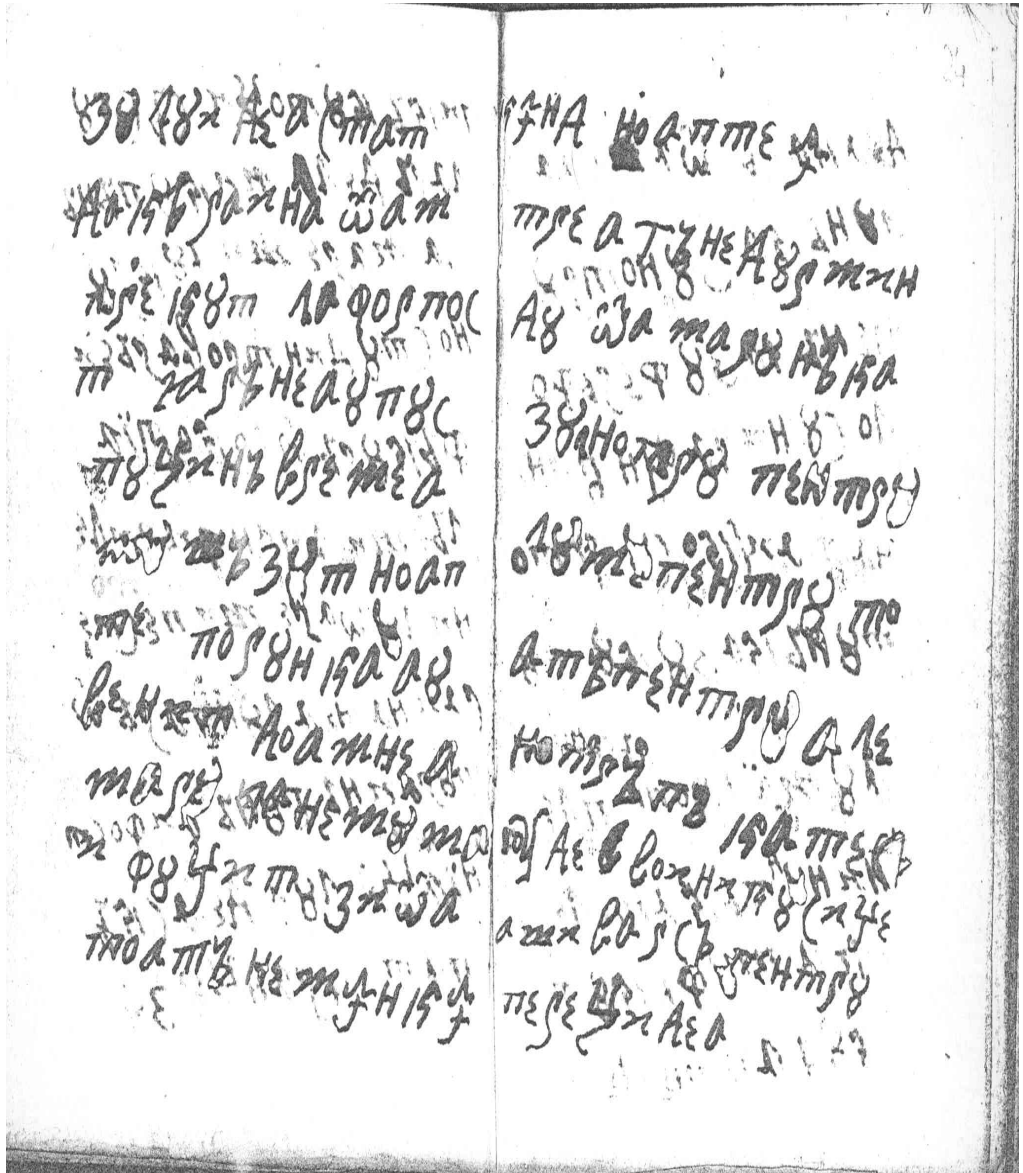

Cronică de luptă de pe Rin
 Paginile 11-12

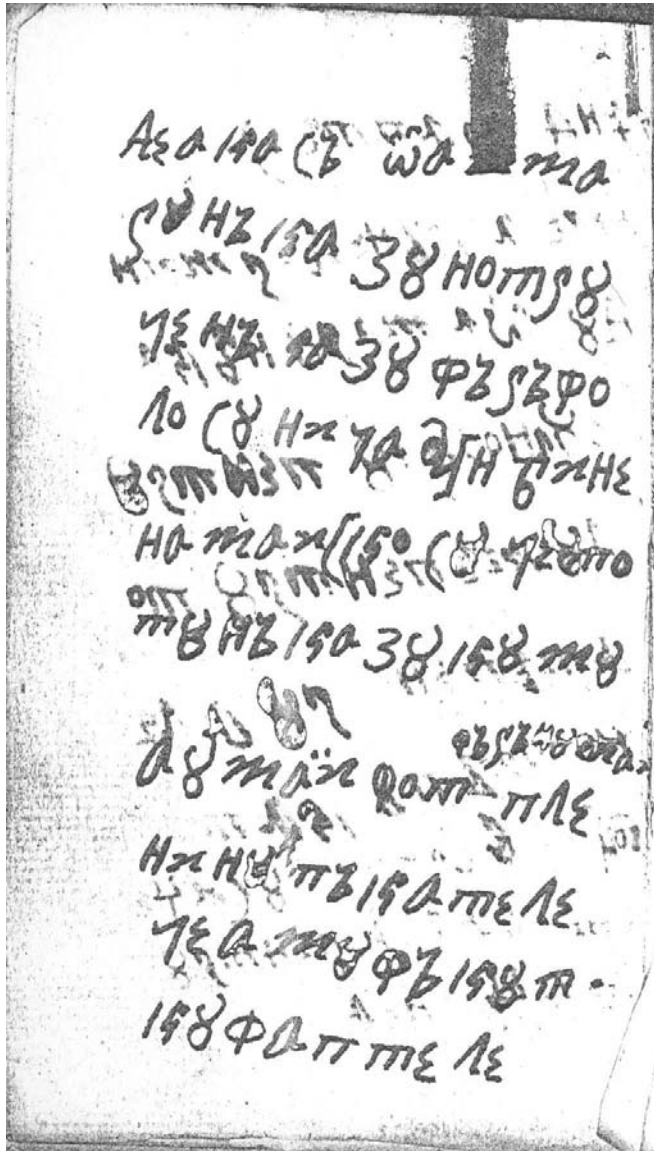

Cronică de luptă de pe Rin

Paginile 13-14

Cronică de luptă de pe Rin
Paginile 15-16

Cronică de luptă de pe Rin

Pagina 17